

МУЗЕЈ ОБЕРИУ – ТРИЈУМФ КОСМИЧКЕ ПРАВДЕ НАД ЗЛОМ

На Петроградској страни у Санкт Петербургу (улица Сјежинска бр. 37) 12. децембра 2025. године отворен је Музеј ОБЕРИУ. Иницијатива је потекла од донатора и заљубљеника у књижевност апсурда Андреја Гнатјука, па је тако овај музеј постао, поред Музеја Јосифа Бродског, други приватни музеј у северној руској престоници. Отворен је у некадашњем стану породице Веденски, која је живела у њему од 1914. до 1948. године, и где су се окупљали обериути, пре свега Данил Хармс (1905–1942), Јаков Друскин (1902–1980), Леонид Липавски (1904–1941), Николај Олејников (1898–1937) и наравно укућанин Александар Веденски (1904–1941). Иако су део групе ОБЕРИУ (Удружење реалне уметности) дужи или краћи период били Игор Бахтерев, Николај Заболоцки, Константин Вагинов, Дојвбер Левин, Јуриј Владимиров, као и студенти Академије за филм Климентиј Минц и Александар Разумовски, ова књижевна групација се фактички распала са првим хапшењем Хармса и Веденског у децембру 1931. године, што засигурно нико од учесника није могао ни да претпостави у време првог заједничког јавног наступа „Три лева сата” у Дому штампе на Фонтанки 24. јануара 1928. године.

Од тренутка кад је Музеј као нови власник добио кључеве од стана бр. 14 у вечери 24. фебруара и када је главни кустос будућег Музеја Јулија Сењина повела писца ових редова (као аутора пионирске монографије о стваралаштву Александра Веденског из 2023. године) да прве уђу у испражњен стан, започео је рад на рестаурацији простора, враћање стана у његово првобитно стање. Задивљујуће је да су се из времена настанка зграде (1911, по пројекту архитекте Павла Муљханова) сачувала у стану сва врата, укључујући и улазна, прозори, паркет, пећ, штедњак, као и део прибора мајке Веденског, која је као доктор медицине, гинеколог, примала пацијенте у свом кабинету. Већ при првим рестаурацијским захватима

дошло се до неочекиваних открића: тајних врата, уграђеног зимског капута у зид, писма некој Елочки, новина из 1912, које су лепили испод тапета, урезаних иницијала АВ на вратима, отиска руке црвеном бојом, о чему пише и Друскин у својим мемоарским записима... Наравно, соба Александра Веденског трапезоидног облика, ормар, један од јунака представе „Три лева сата”, и пећ у којој је песникова друга жена спалила све његове рукописе након хапшења, оставили су најдубљи утисак као сведоци живота „ауторитета бесмислице”, како је Веденски себе потписивао.

Девет месеци рестаураторских радова могло се пратити на Телеграм каналу Музеја ОБЕРИУ (отворен је 30. марта), уз подсећање на важне датуме из живота обериута, странице њиховог стваралаштва, сарадње са различитим уметницима, попут Маљевича, Матјушина, Терентјева или Туфанова, њихово присуство у савременом театру, музици, ликовној уметности, на филму. Драгоцене информације су стизале о поклонима Музеју, о колекцији што се формирала у самом Музеју, али и код других колекционара, галериста, издавача, који су током године организовали изложбе у Москви и Санкт Петербургу. Највеће и најпотресније изненађење била је свакако посета сестрића Веденског, познатог пијанисте Јевгенија Левитана, који је живео у граду Чељабинску од 1946. године, где је након мајчине смрти доспео као трогодишњи дечак, да би у мају 2025. године први пут крочио у стан у којем је био рођен. На дар Музеју донео је албум с породичним фотографијама, једину реликвију коју је од најранијих дечачких дана носио кроз живот као сведочанство о некадашњем постојању породице. Отварање музеја нису дочекали ни сестрић Јевгениј Левитан, ни пасторак Веденског Борис Викторов.

Музеј ОБЕРИУ је отворио своја врата за новинаре и званице у јутарњим сатима 12. децембра. Рећи ово значи не рећи ништа. Улазак у свет обериута започиње од дворишне капије на углу Кронверкског проспекта и Сјежинске. Гости дочекују млади људи, одевени у духу двадесетих година 20. века и сходно професијама: као чистачи улица, продавачице, кућепазитељи, комсомолци, активисти, студенти, певачи, рецитатори... У дворишту је инсцениран животни простор Хармсовог оца Ивана Јувачова, са лежајем, столом, лампом, ормаром... „оцу” можете прићи у сваком тренутку и заподенути разговор... Живот у дворишту је у јеку, градска врева, бука, мегафони, микрофони, сирене – све у духу Петрограда/Лењинграда од пре 100 година, чак су ту и тезге са пирешкама (с купусом и месом) те самовари с биљним чајем и чајем од пасјег трна, а ту атмосферу, саздану захваљујући ангажовању више позоришних трупa, подгревају и новинари с разних телевизија, радија, новина,

узимајући интервјуе од организатора, кустоса, рестауратора, истраживача. У зграду се тог дана улази на споредан улаз предвиђен за послугу, званице у стан на трећем спрату спроводе „иследници” у кожним мантилима. На зидовима вас дочекују мурали, цртежи, колажи инспирисани делима обериута, на одмориштима на сваком спрату можете чути редакцијски разговор о књижевности и уметности, присуствовати саслушањима песника, видети свакодневицу станара који чисте обућу, поправљају кућне ствари... Врата отвара станар у пижами... и ми доспевамо у интимни простор породице Веденски. Шест соба, девојачка соба, кухиња, купатило, антре, ходник који дели стан на дневно обитавање и спаваће собе. Соба Александра Веденског је трапезоидног облика, то такође знамо из успомена Јакова Друскина. У соби Александра Веденског изложено је последње песничко писмо породици из Харкова 1941. године, које се чува у колекцији Иљдара Галејева: „Мили, драги, вољени, данас нас одводе из града. Волим вас све и јако љубим. Надам се да ће све бити добро и да ћемо се ускоро видети. Љубим вас све јако, јако. А посебно Галочку и Пећењу. Немојте ме заборавити. Саша”. Из звучника се чује глас Тамаре Липавске, прве жене Веденског, како чита његову чувену „Елегију”. И ништа више. Звук и писана реч.

У осталим просторијама су изложени предмети (прва издања књига, рукописи песама, аутографи, фотографије, слике, документа, личне ствари) из колекција Иљдара Галејева (Галерија Галејев), Владимира и Кристине Березовски (K Gallery), Алексеја Дмитренка (Издавачка кућа „Вита Нова”), Дмитрија Разумова (Мира центар), Венјамина Голубицког, Михаила Сеславинског и Константина Ернста. Међу експонатима је и рукопис песме Веденског „Стојим крај мора” из тридесетих година 20. века, скицирани портрет Веденског који је начинио сликар Константин Рождественски, као и рукопис песме Константина Вагинова „У одећи из старинских речи”. Ту је и метални кофер у којем је Јаков Друскин у време блокаде, преко залеђене Неве, на санкама пренео рукописе Хармса и Веденског из Хармсовог стана јер је бомба пала на његову зграду, како је и предвиђао. Захваљујући Друскину спасено је њихово књижевно дело за одрасле, које ми данас познајемо. Ту су такође радни сто и столица из Друскиновог стана, које одавно знамо по фотографијама данас чувеног, тада тек 22-годишњег младог уметника Михаила Шемјакина. У ходнику су изложене слике Алисе Порет, Татјане Глебова и Николаја Лапшина.

У гостинској соби је уприличен разноврстан пратећи програм за званице, подељен због старости зграде у шест сеанси – од 11:00 до 23:00 (спојлер: организатор и један специјални гост остали су до 1:00). Свака од сеанси подразумевала је кратко излагање колек-

ционара, затим експерта до 10 минута, музички програм од 40-ак минута, рецитаторски наступ глумца, отварање споменика у дворишту, одлазак у ресторан уз музички спектакл у изведби позоришне трупе Константина Учитеља. Званично отварање Музеја ОБЕРИУ било је заказано за 11:00 сати, када смо пред шездесетак новинара у кратком дијалогу о стваралаштву обериута и посебно Александра Веденског наступили директор Музеја Андреј Гнатјук и моја маленкост, а све уз прекид наших „умних разговора”, који су осмишљавали кловнови театра „Лицедеј” Леонид Лејкин, Анвар Либабов и Јуриј Мунтјан, сарадници чувеног Славе Полуњина, на радост свих присутних. Своје колекције кратко су представили галеристи (К Gallery и Галерија Галејева). Музички програм након прве сеансе био је уприличен у суседном кафеу, за доручком, а музичке нумере су током једног сата изводили Дмитриј Озерски и пријатељи. По повратку у стан могли смо да уживамо у читању обериутских дела од стране глумице Јелизавете Бојарске, које је у стилу Хармсове минијатуре „Пропала представа” прекинула „девојчица” са школском торбом у пратњи агитатора како би све присутне позвали на отварање споменика. Први је отворен споменик Александру Веденском (вајар: Николај Ватагин, отворила: Корнелија Ичин), у присуству позоришне трупе Европског универзитета одговорне за атмосферу у дворишту, прозивке и слично. Наставак програма је предвиђао пролазак кроз двориште и улазак на споредна врата у кафе „Комунална земља”, прилагођен духу и времену обериута: портрети свих учесника групе били су у излогу, на зидовима, мени из двадесетих година 20. века и трупа Константина Учитеља која је изводила музички комад *Сѝисак Пајѣрне*. Представа *Сѝисак Пајѣрне* настала је према аудио-записима 28 песама које су волели и певали обериути и њихови пријатељи из редакција часописа и издавачких кућа специјализованих за књижевност за децу. Снимила их је 1984. године Естер Паперна, списатељица и уредница часописа *Шѝѝѝлицѝ*, и сама учесница окупљања обериута током тридесетих година 20. века.

Свака наредна сеанса била је осмишљена као изненађење за које знају само организатори. Учествовали су по реду експерти: Валериј Сажин (приређивач Хармсових сабраних дела), Жан Филип Жакар (аутор прве у свету монографије о Хармсовом стваралаштву), Татјана Никољска (зналац грузинске и руске авангарде), Михаил Мејлах (приређивач сабраних дела Веденског за одрасле, публикатор стихова Хармса и Веденског), Валериј Шубински (аутор различитих књига о обериутима). У наставку програма чули су се најпознатији руски композитори данашњице: Леонид Десјатников и Владимир Мартинов. Композицију Десјатникова инспирисану

Хармсовим делима извели су Алексеј Горибол на клавиру и солиста Сергеј Годин. Владимир Мартинов је своју композицију на стихове Веденског из драме *Знојцац*, у трајању од 45 минута, одсвирао на клавиру који је Музеју подарио сестрић Веденског, пијаниста Јевгениј Левитан. Вјачеслав Гајворонски је наступио у пратњи контрабасисте Владимира Волкова, баш као потом и Сергеј Старостин. Дакако, Леонид Фјодор из легендарне рок-групе Аукција, познате по музичкој обради песама Хармса и Веденског, остављен је за крај. Дела Хармса, Веденског, Заболоцког, Олејникова говорили су глумци Александар Новиков, Петар Налич, Тарас Бибиц и Јевгениј Ткачук. По истом принципу су позивани сви гости на отварање споменика. Тако су након сваке наредне сеансе били отварањим споменици: обериутима (вајар: Александра Гарт; отворио: Жан Филип Жакар), Данилу Хармсу (вајар: А. Налич, отворио: вајар), Јакову Друскину (вајар: Александар Шишкин Хокусаи; отворио: вајар), Николају Олејникову (вајари: Олга и Александар Флоренски, отворио: режисер Андреј Могучи), Николају Олејникову (акционистичка група „Паразити” у десет сцена – омажа песнику). Позоришна трупa Константина Учитеља изводила је увек исти део из представе *Сјисак Пайерне*, па су посетиоци могли да се упознају са популарним репертоаром градских романи, које су обериути слушали у друштву.

Програм који је трајао до касно у ноћ био је толико неочекиван, инспиративан и уједно потресан да се на лицима могао видети читав спектар емоција – од егзалтације и смеха до суза и контемплације. Геније Владимир Мартинов својом музиком и самим начином извођења „испричао” је присутнима сопствено филозофско читање поезије Веденског. С друге стране, непоновљиви клонови су показали сав апсурд живота који је дубоко укодиран у Хармсовим текстовима. Усхићење свих који су учествовали, а посебно глумаца који су децембарском мразу од јутра до поноћи били у дворишту зграде и изводили различите перформансе, јесте за дивљење. Чудо, случај, неочекиваност, радост, осећање заустављеног тренутка и додир вечности било је оно што се могло прстима додирнути у ваздуху.

Наредног дана је била организована једна сеанса – вођење по Музеју за оне званице које нису биле у прилици да се одазову позиву. До средине маја Музеј је отворен за посетиоце, затим се затвара на пола године како би се довршили рестаураторски радови и осмислила даља концепција музеја – истраживачке станице. За почетак, Музеј ОБЕРИУ је објавио четири књиге: *Нека сазнају сви на свету. Познанство с обериућима*, антологију обериута коју је приредио Михаил Мејлах; *Дечје књије Александра Веденског и*

Вере Јермолајеве Корнелије Ичин, у комплету са дечјом књигом Ведынског *Рибари*; заједно са Европским универзитетом издао је књигу Жана Филипа Жакара и Андреја Устинова *Взир заума. Данил Хармс и књижевна авангарда 20-их година 20. века*; прештампао је књигу коју је својевремено приредио Владимир Глоцер према разговорима с Марином Малич – *Данил Хармс, мој муж*.

Најзад, посебну пажњу завређује и то да је колекционар Галејев, коме је Андреј Гнатјук давно поклатио својеручно исписану Хармсову књигу огромних размера, још из студентских дана, сада узвратио поклон Музеју. Био је то прави почетак интересовања за обериуте – искрен, егзалтиран и несебичан. Од првог усхићења до отварања Музеја ОБЕРИУ прошло је таман онолико времена колико је било потребно да се окупе сви који су се придружили „чинарима”, како је себе називао најужи круг обериута (Хармс, Ведынски, Друскин, Липавски, Олејников), они опседнути њиховим стваралаштвом – у уметничком, филозофском или истраживачком изразу, сви који би да искоче из временског тока и задрже тренутак откривења у вечности.

Приредила
Корнелија ИЧИН